

IV.A.13. O.L.V.-KAPEL van KORTENBOS

Kortenbos ligt op het kruispunt der steenwegen van St-Truiden naar Hasselt en van Zepperen naar Kozen. Het is nooit een op-zich-zelf-staande gemeente geweest, maar een gehucht, dat tot vier verschillende gemeenten behoorde: Alken, Brustem, Kozen en St-Truiden.

Waar nu de basiliek staat, paalden in het begin van de 17e eeuw twee bossen aan elkaar. Het '*Cappuyntjesbosch*' (ook wel eens '*Haantjesbos*' genaamd, want '*cappuyen*' waren gesneden hanen), lag op het grondgebied van de gemeente Kozen en het leen '*de Nachtegael*' (01), dat voor de helft of 30 bunders uit bos bestond, lag op het grondgebied van de gemeente Brustem. De huidige steenweg St-Truiden-Hasselt was de scheidingslijn. Deze bossen waren slecht befaamd. In het meer naar Alken gelegen '*Cortenbosch*' hielden rovers, moordenaars, deserteurs van heenen weertrekkende legers, zich schuil en leefden van hetgeen ze op hun strooptochten konden bemachtigen. De plaats genoot zo 'n slechte naam dat ze veelal door de omwonenden '*de moordsteeg*' werd genaamd. Op het kruispunt stonden de galgen van Kozen en St-Truiden niet ver van elkaar.

Het leen '*de Nachtegael*' en een gedeelte van '*Cortenbosch*' waren eigendom van een rijke weduwe die op de Varkensmarkt te St-Truiden woonde, Elisabeth van Oeteren, weduwe van Christiaan Reynders of Renaerts, die het goed op 15 dec. 1626 gekocht had van Virginie T'Seraers, dame van Laer.

In het jaar 1636 bezat de minderbroeder Franciscus de Menjoey, +1663, een klein beeldje van Onze Lieve Vrouw. Het was 18,5 cm hoog, '*een palme*', en uit potaarde, dus zonder enige waarde. Met de rechterarm ondersteunt een staande Maria het Kind Jezus en met de linkerhand houdt ze de rechtervoet van haar zoontje vast. Jezus steekt met zijn rechterhandje een appel naar voor, terwijl zijn linkerarm zachtjes op moeders borst rust. Het beeldje vertoonde een treffende gelijkenis met of was denkkelijk een afgietsel van het madonnabeeldje van Foy bij Dinant dat daar in 1609 ontdekt werd in een eik. Ook in het Centraal Museum te Utrecht bevindt zich een identiek beeldje.

De brave pater schonk het beeldje aan de eigenares die vlakbij het klooster in het '*Huis van Spanje*' op de Varkensmarkt woonde en bij hem om raad kwam voor het onheil dat op haar eigendom van '*de Nachtegael*' gebeurde. Samen gingen ze in de herfst van 1636 het Mariabeeld aan een eik op het kruispunt tussen het '*Kapuintjesbos*' en het leen '*de Nachtegael*' vasthechten. Ook de lekebroeder Gislenus van Thienen en de schrijnwerker Librecht Verjansen uit Sint-Truiden waren behulpzaam.

Weldra werd het een gewoonte dat voorbijgangers brandende kaarsen in het gras plaatsten en veldbloemen aan de voet van Maria legden. De plaats '*Cortenbosch*' maakte deel uit van de parochie Kozen. De gemeenschap werd bediend door Paulus Van Hove, een pater norbertijn van Averbode. Tot 1535 werden Kozen

en Brustem door dezelfde pastoor bediend en waren slechts één parochie. Vandaar dat de witheren van Averbode hun recht deden gelden op het gebied rond de Boskapel. In 1637 werd het beeldje omringd door een soort hut. Als wanden werden eenvoudige graszoden op elkaar gezet en met wat klei verstevigd. Het geheel werd met een strooien dak overdekt en afgesloten met een deur. Zieken uit de omgeving kwamen al vlug het beeld vereren om er genezing te bekomen.

In 1639 maakte de abt van Sint-Truiden aanspraak op het patronaat van Kortembos, want de eik stond, volgens hem, op het gebied van Molveren, zijn domaniaal goed. Hij kreeg de steun van de prins-bisschop van Luik, die daar een kerk of kapel verlangde. Pastoor-wittheer Paulus Van Hove, pastoor te Kozen (02) sedert 1623, deed op 2 juli 1639 een eerste mis aan de Boskapel. De Luikse prins-bisschop Ferdinand van Beieren, die in 1639 op bezoek kwam, wou dat er een degelijke kapel gebouwd werd. De pastoor plaatste er alvast een offerblok en maakte voorbereidingen voor de bouw. De abt van St-Truiden echter stelde het zich als een eer zelf een kapel te laten oprichten. Hij zag brood in een nieuwe bedevaartplaats (03), vond de grond rond de eik te moerassig en te rumoerig en wou de kapel meer zuidwaarts, in de richting van Sint-Truiden, laten bouwen. Twee onpartijdige scheidsrechters oordeelden echter dat het *Kapuintjesbos* op het grondgebied van Kozen lag en gaven de toelating aan de abt van Averbode voor de bouw en de bediening van de kapel. Er volgde zelfs een proces waarin Arnold van Kerckem, heer van Wijer en Kozen, pastoor Paulus Van Hove en Elisabeth van Oeteren het opnamen tegen de abt van St-Truiden Hubert van Suetendael. De abt van Averbode zag het groots en wendde zich tot de vertegenwoordiger van de paus, kardinaal Pamphilius. Eind november 1640 verbood de officiaal van het Luiks kapittel het genadebeeldje te verplaatsen en Averbode kreeg het patronaat. De geldelijke offeranden, eigenlijke oorzaak van de vete kwamen toe aan de pastoor van Kozen. Reeds in 1638 werd de boskapel van *'Nachtegael of Cortenbosch'* (04) vermeld onder Brustem. In 1640 werd een kleine kapel in baksteen opgetrokken. Abt Ambrosius van Averbode deed vanaf 12 aug. 1641 een groter heiligdom bouwen met toestemming van prins-bisschop Ferdinand van Beieren (1612-1650). Hij verordende dat *'het wonderbeeldje nooit mocht van plaats veranderen. Dus zou het hoofdaltaar moeten staan op de plaats van de eik'*.

De eik werd uitgekapt en de splinters weggeschonken aan de talrijke bedevaarders. We weten niet of dit wonderbeeldje nog het beeld is van pater Franciscus of vervangen werd door een afgietsel van het miraculeus Madonnabeeldje van Halle.

De pastoor van Kozen, Paulus Van Hove, °Diest 1590--St-Truiden 1662, vroeg in 1641 twee helpers aan zijn abt in Averbode om de kapel in Kortembos te bedienen. Eén van hen was Henricus Rega of Regals (05), afkomstig uit Brustem. Hij werd aangesteld *'om te assisteeren in het celebreeren van de missen, biecht hooren ende 't administreeren van de heylighe sacramenten'*.

Gardiaan Huybrechts van de minderbroeders liet in 1642 door de befaamde schilder Abraham Van Diepenbeek, leerling van P.P.

Rubens, een tekening ontwerpen van de Boskapel. Dit werd een prentje, dat als herinnering en propaganda meegegeven werd aan de bedevaarders. De gardiaan vroeg de abt van Averbode om een tussenkomst in de onkosten en gaf de toestemming om eventuele verbeteringen aan te brengen op het ontwerp. Dit werd natuurlijk weer aanleiding tot een geschil. De twee knielende paters minderbroeders moesten vervangen worden door twee witheren. In de achtergrond moest niet St-Truiden staan maar Kozen. Het prentje werd toch gedrukt door de minderbroeders. Dit bracht een ernstige ruzie mee tussen beide kloosterorden. Dus liet de prelaat van Averbode een nieuw ontwerp tekenen door Theodoor Van Merle.

Tussen 1641 en 1648 bouwde de abdij van Averbode aan de barokke kerk van O.L.V.-Tenhemelopneming, in de vorm van een latijns kruis. Uitwendig is het een sober gebouw, maar inwendig is het des te rijker opgesmukt. Sedert 1651 begon men aan de tien uitgesneden eiken biechtstoelen. Dit was een nieuwigheid want een biechtstoel was in de Middeleeuwen geen meubel. De toren achter het koor zou slechts in 1665 afgewerkt worden met een spits. Jaren nadien werden de vier torentjes bijgevoegd.

Tegenover de kerk in aanbouw werd door een zakelijke hotelhouder Peter Van Echt in 1642 een groot hospitium '*de grote Engel*' gebouwd om bedevaarders te herbergen. Een eerste rector, Robert Lamberti of Lambrechts, afkomstig uit Breda, werd in 1644 naar Kortenbos gezonden. Op dat ogenblik waren er reeds elf wonderbare genezingen genoteerd.

Abt Servaas Vaes, (1647-1698), zou tijdens zijn prelaatschap zijn voorliefde voor Kortenbos laten blijken. Op 01 mei 1648 werd de nieuwe kerk ingewijd. De architecten waren Mathijs Michiels uit Scherpenheuvel en een minderbroeder Nicolaus Ray. De wijbisschop van Luik, Richardus-Pauly Stravius, werd bijgestaan door de abt van Sint-Truiden Hubert van Sutendael en de abt van Averbode Servaas Vaes.

Een ruime woning werd nadien opgetrokken voor de rector en zijn hulp priesters. Het huidige kerkportaal ontstond bij een latere restauratie. Dit merken we aan de binnendeur, die veel te zwaar is, maar vroeger als buitendeur fungeerde.

De kerk staat op een kleine verhevenheid, de heuvel van de eik, zodat al de huizen van het gehucht op een lager niveau liggen dan de vloer van de kerk.

Tussen 1831 en 1846 werd de kerk van Kortenbos bediend door een wereldlijke priester, met name Willem Tans. In 1844 werd de parochie Kortenbos opgericht. Ze omvatte 8 huizen van Melveren, 8 huizen van Kozen, 8 huizen van Brustem en 43 huizen van Alken. Nadien werd de kerk weer bediend door de norbertijnen. In 1651 werd een tweede hotel voor pelgrims door Averbode gebouwd, dicht bij de kerk.

O.L.V. van Kortenbos werd betiteld met de erenaam van '*Patrones van Limburg*'. Op 01 mei 1898 deed paus Leo XIII het miraculeus beeld in zijn pauselijke naam plechtig kronen. In 1936 werd de kerk door paus Pius XI tot Romeinse basiliek verheven ter

gelegenheid van haar 300-jarig bestaan.

De verering van O.L.Vrouw van Kortenbos, '*Behoudenis der Kranken*, gaf aanleiding tot een drukke bedevaartsplaats.

De toren werd uitgerust met een beiaard met 27 klokken.

- 01.-Het leen 'de Nachtegael' bestond reeds in de 12e eeuw en hoorde toe aan de graaf van Loon. Het was een huis en weide van 10 bunders, 31 bunders bebouwbare grond en 30 bunders bos. Ten zuiden lag een ander leen, 'Terstok' genaamd. Deze lenen behoorden later tot de Luikse helft van Brustem.
- 02.-Kozen was in 1623 een parochie die bestond uit 40 huizen en dus nog geen 200 inwoners had.
- 03.-In 1638 en 1639 bedroegen de geldelijke offeranden 400 gulden om in 1640 te stijgen tot 4600 gulden. Een bunder grond kostte toen 400 gulden.
- 04.-'Cortenbosch' was een deel van 'de Nachtegael', 21 bunders groot.
- 05.-Rega of Regals Henricus.- °Br 06.12.1608-+Venlo 13.01.1655
-z.v. Govaert Rega, +1647 en Sophia Vroenincx, +1631, die te Brustem een grafsteen hadden.
Hij werd gekleed te Averbode op 26.11.1634, geprofest in 1636. Op 28.03.1637 werd hij te Brussel onderdiaken en een jaar later op 20.03.1638 diaken. Priester werd hij gewijd te Antwerpen op 09.04.1639.
Sedert oktober 1639 was hij boekhouder in Averbode, tot hij in 1641 met een collega naar Kortenbos werd gestuurd om er de pastoor van Kozen te helpen. Hij keerde terug naar de abdij, werd circator, subprior op 20 april 1648, prior op 21 juni 1648 en pastoor te Venlo op 20 okt.1653.
Een tering sleepte hem uit dit leven op 13 jan. 1655.
Men begroef hem te Venlo onder het kerkkoor.

Henricus was het vierde kind van acht:

Gertrudis, Br.°03.01.1600; Hubert, Br.°12.11.1601; Laurentius, Br.°25.07.1604; Laurentius, Br.°28.09.1605; Henricus Br.°06.12.1608; Maria, Br.°27.02.1613; Anna, Br.°20.02.1620; Werner, Br.°20.06.1623.